

ԼԵՆ ԿԱՄՍԱՅԱՆ

Հայաստանն ու Վրաստանը կեչի ծառին տակ

Պոլսո գբոսավայրերեն մեկուն մեջ խոշոր կեչի մը կա բուսած: Այդ կեչիին տակ ամեն օր ժամը 12-ին ատենները ամեն անցորդ կնկատե երկու ժամանակե առաջ ծերացած մարդոց, որոնք տխրամած դեմքով, կոնակը ծառին հենած կխոսակցեն իրար հետ:

Ատոնցմե մեկը բոլշևիկներեն ճողոպրած Վրաստանն է, մյուսը՝ Հայաստանը:

-Նու դաա՛, - ըսավ Հայաստանը, մաշված կաշի մը փրցուց կոշիկին տակեն ու Վոսփորը նստեց:

-Դաաա՛... - կրկնեց Վրաստանը և տիրեց լռություն:

-Բայց կացո՛, խոսքը մեր մեջ, շատ հանդուզն էիր հանդեպ Ռուսաստանը:

Ջանըմ, ինչքան չըլլա Ռուսաստանն է, 150 միլիոն, դուն այժ ու ոչխար իրար վրա միլիոն մընալ չկաս, ու ելլել անոր դրոշակը պատռել, ձեռնոց նետել և սպառնալ, վայ քեզի սանկ կընեն, նանկ կընեն: Ես միշտ փիղն ու քոթոթը կմտաբերեի:

-Մի մեղադրիր, դրացի, բոլորը Անգլիան ըրավ: Ա՛խ այն Անգլիան... Անգլիա բառին վրա Հայաստանն ալ «ա՛խ» քաշեց:

-Երևակայե՛, դրացի, - շարունակեց Վրաստանը, կըսեմ կվախնամ վերջնագիր տալու. կըսե մի վախնար, խիստ խոսե, քո մագին վնաս չի գար, Տաճկաստանը քո կոնակն են դրեր, իսկ կողքդ Հայաստան: Ծովեն Ֆրանսիան կօգնե, Ռուսիո սանկ կընենք, նանկ կընենք: Խի՛ստ խոսե: Ես ալ անսալով իրեն, խիստ խոսեցի

ու վերջնագիր տվի՝ բարով խերով շտայի ու այս օյինը եկավ գլխուս:

-Խեղճ դրացի: Կոշիկիդ մեկը ուր թողիր:

-Բաթում, նավ մտնելուս մեկ ոտքս դեռ ցամաքեն չքաշած՝ թշնամին հանեց ոտքես:

-Լավ ես պրծեր:

-Գոհություն Աստուծո:

-Ոտաբոբիկ պիտի գնաս Լոնդոն:

-Չէ, Ֆրանսիան գույգ մը հնամաշ կոշիկ է դրկեր, - ըսավ Վրաստանը ու կամաց մը մատը դրավ ծունկն ի վեր ելլող ոջիլին վրա:

-Ո՞ր կպատկիս, - հարցուց Հայաստանը:

-Ահմետ Սիլիմին խանը: Կեղտոտ տեղ է: Դո՞ւն:

-Ես մեր պատրիարքարանը, Սրբազանին նախասենյակը:

-Երեկ պատրիարք հայրը ուշ եկավ պատկելու և գիշերն 18 անգամ դուրս գնաց. անշուշտ առաջի իրիկուն ֆրանսիական դեսպանին քով տմարս բաներ կերած պիտի ըլլար:

-Է՛խ, է՛խ...

Տիրեց լռություն:

-Չանըմ, սուտ է, որ կըսեն աշխարհիս մեջ արդարություն կա, հանուն ազգային քաղաքակրթության կճատեն, մանր ազգերու բարօրության մասին կխորհին եղե՛ր: Ո՛հ, կացո՛, սուտ բաներ են ասոնք, սուտ, մի հավատար այդ լիրք խոզերուն... Ոտքիդ տակ շապիկի կոճակ մըն է ինկեր՝ վերցուր պետք կուգա քեզի:

-Ես ալ չէի հավատար, բայց հիմա մեր հարցն արդեն ուրիշ է, մեր դատն ալ համազգային է դարձեր: Սերի դաշնագիրը ունենք, - վրա բերավ Հայաստանը ու ծոցեցալ կոճակը վերցնելու գետնեն:

-Տուփդ տուր, սիկար մը փաթթեմ:

-Տուփս երեկ ծախեցի մեկ մեջիտի:

-Դա՛, շատ դժվար է. մեթալիկ մը չկա քովս:

Տիրեց լռություն:

-Յանի, կացո՛, - սկսեց Հայաստանը, - դուն ալ մեկ դրացիություն մը չըրիր ինձի...

-Ինչո՞ւ, ինչ ըրի քեզի որ:

-Ի՛նչ ըրիր... 1918-ին Կովկասյան Սեյմին ատենները մեզի ձգեցիր ու Ադրբեջանին միացար...

-Է՛հ, լո՛ւ ճանըմ, հին դարդեր խառնելու ատենը չէ:

-Տաճիկներու հետ գաղտնի դաշնակցած, դավաճանորեն Կարսը հանձնեցիր...

-Ե՞րբ բաղնիք երթանք, Հայաստա՛ն:

-Դեռ փոխնորդ չունիմ... Ծալկային մեջ հայ գաղթականները սովամահեցիր:

-Գեթ ածիլվեինք, երեսս կքորվի կոր:

-...Ախալքալակն ու Լոռին ասպատակեցիք, մոռնալո՞ւ բան է:

-Ծո՛, մագերդ կարգին ճերմակեր է, Հայաստա՛ն: Վախ ձագուկ, դեռ չապրած ծերացար:

-Թիֆլիսաբնակ հայոց ահաբեկեցիր, աքսորեցիր, Բաթումի ճամփան գոցելով մեզի սովի դատապարտեցիր:

-Ինձի նայե, ինձի նայե, տես ինչ կրեսն:

-... Մեզի Տաճիկին հետ կովի հանեցիր ու ետևես չեզոք գոտին գրավեցիր: Դուն մատնեցիր, որ Ֆրանսիան հիսուն հազար փութ բամբակս փախցուց:

-Օ՛ջ կացո, հոգիդ սիրես մերկնեցներ: Է ի՞նչ ընեն, դուն ալ Բաթումի վրա էիր աչքդ տնկեր: Ել, երթանք մեկական գավաթ տնկենք, ասոր ժամանակը չէ: Թե ունիս, քսան փարա փոխ տուր ինձի, մարգանեց եմ ծախեր, դրամ ունիմ Ֆրանսիո քով, կառնեն կուտամ:

-Չունիմ:

-Հիմա մեր եղածն եղավ, չխոսենք, եթե Աստված հաջողեց մեր երկրին տիրացանք, անշուշտ բանն այլ կերպ կերթա: Է՛հ, երթանք: Սա ատենները սովորաբար կճաշեն մարդիկ: Երթանք նայենք ինչ կընենք:

-Ինձի նայե, կացո՛, Լոնդոն երթալուդ ավել-պակաս չխոսես իմ մասին: Հարցնեն նե՛ կրեսն՝ այո, իշտե բոլշևիկները ներս մտան, մենք փախանք՝ բայց անվնաս, ըսե թող մեր մասին չմտածեն: Հա, ըսե ձեր հրացանները շատ ծանր էին, փախնելու չեն գար: Սերի դաշնագիրն ի՞նչ եղավ: Ըսե, Հայաստանը կըսե թող շուտ ընեն, ալ համբերությունս հատավ, թող շուտ բոլշևիկները Հայաստանեն հանեն, տաճիկներուն պատվիրեն հեռանալ, Ամերիկային ըսեն կաթ ու հաց պատրաստե, մեր պաշտպանության համար գունդ մը գորք: Այսքան: Չմոռանաս, ըսե կաթ և հաց:

-Չէ: Շատ աղեկ. ցը:

-Ցը: Հա, մեր Պողոսին կամ Ահարոնյանին կտեսնես նե 50 հազար փութ բամբակի մասին թող Սերի դաշնագրի ատեն խնդիր շինե: Հակառակ պարագային գոնե ձեռք մը շապիկ-վարտիքցու տան: Կամաց Ըսե վարտիք չունիմ հագիս: Է՛հ, երթաս բարով... Կռնակդ մաքրե, ատ ո՞ր ես պառկեր: Այդպես:

Վրաստանը մյուս փողոցը շուտ գալով, ետևը նայեցավ ու բան մը դրավ բերանը, իսկ Հայաստանը որուն քամակը բան մը կեռար, մենավոր ծառի մը տակ

քաշվեցավ, զգեստները հանեց ու սկսավ լուծել հարց մը, որ ամենայն տեսակ
գաղթականի համար օրակարգի առաջին հարցը կկազմե...

1921թ.